

FIVB™

FÉDÉRATION INTERNATIONALE
DE VOLLEYBALL

HAKEMLİK REHBERİ VE TALİMATLARI 2014

HAKEMLİK REHBERİ VE TALİMATLARI - 2014
FIVB Resmi Voleybol Kuralları 2013-2016'yı takiben

SUNUŞ

Hakemlik Rehberi ve Talimatları, tüm uluslararası ve ulusal müsabakalar için geçerlidir. Bu etkinliklerin önemi nedeniyle, tüm hakemler görevlerini en iyi fiziksel ve psikolojik durumda yerine getirmeye hazır olmalıdır. Tüm hakemler, modern voleybol için performanslarının yerini ve önemini iyi anlamalıdır.

FIVB Hakem Komisyonu (IRC), oyununun daha canlı olmasını sağlamak ve kesintilerden sakınmak için, tüm hakemlere FIVB Oyun Kuralları (2013-2016)' nın yanında Rehber ve Talimatları da iyi kavramalarını önermektedir. FIVB ve IRC tüm hakemlerin oyun kurallarını ve bu kuralları nasıl uygulayacaklarını bildiğinden emindir. Bu nedenle kuralların detayına girme gereği duyulmamıştır. Bu dokümanın temel amacı, hakemlik ölçütünü mümkün olduğunca tek bir uygulama haline getirmektir.

Her ne kadar bu doküman uluslararası hakemlere yönelik olarak hazırlanmışsa da tüm Ulusal Federasyonların hakemleri bu metni okumaya davet edilmektedir. Dahası, tüm ulusal ve yerel hakemler bu dokümanı kendi ülkelerindeki uluslararası hakemlerle tartışmak üzere teşvik edilmektedir.

***

Hakemliğin sadece kararların temeli olarak kuralların uygulanmasıyla maçın yönetiminden ibaret olduğu fikri doğru değildir. Hakemlik, kuralların mekanik ve otomatik uygulanışından ibaret olamaz. Büyük beceri gerektirir. Bu beceri, hakemin yıllar boyunca voleybol etkinliklerine katılması sonucunda kendisinin dışarıdan birisi değil oyunun asıl unsurlarından birisi olduğunu hissetmesiyle edinilen bireysel, kişisel deneyimle kazanılır. Bu nedenle görevlerini sadece takımların hatalarına, oyuncuların tekniklerine ve davranışlarına bakarak ve bunlar için uygun yaptırımları uygulayarak yerine getiremez. Bu çok doğru bir hakemlik tarzı olmayacaktır. Tam tersine, oyun için ve oyuncularla çalışan bir uzman, bir arkadaş olmalıdır. Sadece gerçekten gerekliyse olumsuz bir karar verecektir.

Hiçbir zaman kendisini maçın önüne koymayacak, geri planda kalarak sadece gerekli anlarda müdahalede bulunacaktır. Bu davranış günümüz voleybolunda özellikle gereklidir. Modern voleybol ve FIVB' nin hedefleri, seyirciler ve kitle iletişim araçları ile milyonlarca izleyici için seyir zevki yüksek bir gösteri üreten voleybolu gerektirmektedir. Modern voleybol, yüksek seviye kondisyon, koordinasyon ve özellikle takım oyunu gerektiren, hızlı ve heyecan verici temassız bir spordur. Günümüzün yüksek seviye voleybolu sadece sporcuların tatmini için seyircisiz küçük salonlarda oynanmamakta, tüm dünyaya aktarılmaktadır. Seyirciler hakemin düdüğünü her çalışmada duymak yerine zafere giden her rallide sergilenen bireysel ve takım mücadelesini içeren mükemmel bir atletik gösteriyi izleyeceklerdir.

İyi hakem bu bağlamda geri planda kalarak buna katkı sağlar. Kötü hakem, sürekli ön plana çıkarak buna zarar verir ki bu durum FIVB' nin taleplerine karşıdır. Oyuncuların ve takımların gösterişli ve heyecan verici hareketlerini, kuralların ruhu içerisinde ödüllendirmelidir. Bunun ötesinde, uluslararası hakemin oyuncularla, koçlarla vs. mükemmel bir ilişkiyi koruması ve örnek davranışlar sergilemesi esastır.

Maç esnasında, maçın stresi altında verilebilecek insani tepkilerle bilinçli sportmenlik dışı davranışlar arasındaki farkı ayırt edebilmelidir. Hakem anlık duygu ifadelerini asla cezalandırmamalıdır ki maçlar olumlu bir atmosferde oynanabilsin; takımların mükemmel oyun hareketlerini teşvik etmek vb. amaçlarla ayağa kalkmaları ve alkışlamaları (bağırmaları vb) gibi uygun ve makul hareketlerine izin verilmelidir. Bununla birlikte, bilinçli olumsuz ifadeler veya rakibine yanlış hareketler veya hakemlerin kararlarına yönelik protestolar kesinlikle yasaktır ve yaptırıma tabidir.

İÇİNDEKİLER

		SAYFA
		=====
KURAL 1	OYUN SAHASI	5
KURAL 2	FİLE VE DİREKLER	5
KURAL 3	TOP	6
KURAL 4	TAKIMLAR	6
KURAL 5	TAKIM LİDERLERİ	8
KURAL 6	BİR SAYI ALMAK, BİR SET VE MAÇI KAZANMAK ...	8
KURAL 7	OYUNUN YAPISI	8
KURAL 8	OYUNUN SEYRİ	8
KURAL 9	TOPLA OYNAMA	9
KURAL 10	FİLEDEKİ TOP	10
KURAL 11	FİLEDEKİ OYUNCU	10
KURAL 12	SERVİS	10
KURAL 13	HÜCUM VURUŞU	11
KURAL 14	BLOK	11
KURAL 15	KURALLARA UYGUN OYUN DURAKLAMALARI	12
KURAL 16	OYUNU GECİKTİRMELER	13
KURAL 17	İSTİSNAİ OYUN DURAKLAMALARI	15
KURAL 18	FASILALAR VE SAHANIN DEĞİŞİMİ	16
KURAL 19	LİBERO OYUNCUSU	16
KURAL 20	DAVRANIŞ KOŞULLARI	17
KURAL 21	HATALI DAVRANIŞ VE YAPTIRIMLARI	17
KURAL 22	HAKEM GRUBU VE USULLERİ	18
KURAL 23	BAŞ HAKEM	18
KURAL 24	YARDIMCI HAKEM	19
	YEDEK HAKEM	19
KURAL 25	YAZI HAKEMİ	21
KURAL 26	SKOR HAKEMİ	22
KURAL 27	ÇİZGİ HAKEMİ	23
KURAL 28	RESMİ EL İŞARETLERİ	23
	OYUNUN YÖNETİMİ	24

BAŞ VE YARDIMCI HAKEMLERİN MAÇTAN ÖNCE, MAÇ ESNASINDA VE MAÇTAN SONRA YAPMALARI GEREKEN İŞLEMLER

KURALLARIN ANALİZLERİ

KURAL 1 - OYUN SAHASI

1 - Şampiyonadan iki gün önce, Kontrol Komitesinin bir bölümü olan Hakem Alt Komitesi tarafından ölçüler ve sınır çizgilerinin kalitesi kontrol edilmelidir. Eğer Kontrol Komitesi yoksa şampiyonadan en az bir gün önce, hakemler, sahadaki çizgilerin kurallarda belirtilen düzende ve ölçülerde çizilip çizilmediğini inceleyerek ve ölçerek kontrol etmelidir. Hakemler kural dışı bir durum belirlediklerinde bu durumu derhal organizatöre bildirmeli ve düzeltilmesini sağlamalıdır. Kontrollerde özellikle aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir;

1.1 Çizgilerin tam 5 cm genişliğinde olup olmadığına (ne daha kalın, ne daha ince)

1.2 Her iki oyun alanındaki çizgilerin ve köşegenlerin (her biri için 12.73 m = 41'9") uzunluklarına,

1.3 Çizgilerin renginin, oyun alanı ve serbest bölge renginden farklı bir renkte olmasına,

1.4 Dünya, FIVB veya Resmi Müsabakalarının dışındaki resmi olmayan müsabakalarda, eğer oyun sahasının üzerinde başka bir oyun alanına ait çizgiler varsa, voleybol oyun alanı sınır çizgileri rengi, diğer oyun alanlarının sınır çizgileri renginden farklı bir renkte olmalıdır.

2 - Orta çizgi, oyun alanının her iki tarafının da sınırları içerisinde sayılır. (Kural 1.3.3)

3- Oyuncuların kendi oyun alanları tarafındaki serbest bölge dışında, topla oynama hakları vardır. (Servis atma hariç). Bu nedenle, top, takımın kendi oyun alanı tarafında bulunan serbest bölgenin dışındaki herhangi bir noktadan geri çevrilebilir. Rakip oyun alanı tarafındaki serbest bölge içindeki top için, durum ve kural farklıdır (Kural 10.1.2).

KURAL 2 – FİLE VE DİREKLER

1 - Baş hakem, filenin doğru şekilde gerginleştirildiğini ve esnekliğinin uygun olup olmadığını kontrol etmelidir. Hakem file esnekliğinin doğru olup olmadığını topu fileye atarak anlayabilir. Doğru şekilde gerilen filede, fileye atılan top geri gelmeli ancak file malzemesi asla çok elastik olmamalıdır (lastik gibi).

Eğer file sarkmış, şekli bozulmuşsa kullanılamaz.

File dikey düzlemi, orta çizgi boyunca çizginin tam ortasında ve oyun alanı yüzeyine dik olmalıdır.

Antenler, filenin karşılıklı olarak zıt taraflarına yerleştirilmelidir. (Şekil -3)

2 - Eğer filenin ipleri yırtılmış ise maç oynatılmamalıdır (Bakınız K-10.3.2).

3 - Yardımcı hakem kura atışından önce sahanın yardımcı ekipmanlarından olan ve file ölçümü için tasarlanan ölçü çubuğu ile file yüksekliğini ölçmelidir. Ölçü çubuğu üzerinde, erkekler için 243 cm ve 245 cm ve bayanlar içinde 224 ve 226 cm lik uzunluklar işaretlenmiş olmalıdır. Bu ölçüm esnasında baş hakem, yardımcı hakemin yanında durarak ölçümü denetler.

4 - Maç boyunca (ve özellikle her setin başlangıcında) ilgili çizgi hakemleri yan bantların yan çizgilerin tam üzerinde ve oyun alanı yüzeyine tam dik olup olmadığını ve antenlerin de her bir yan bantın dış tarafında olup olmadığını kontrol etmelidir. Eğer böyle değilse derhal ayarlatılmalıdır.

5 - Maçtan önce (resmi ısınma devresinden önce) ve maç boyunca, hakemler, direklerin ve hakem sehhasının oyuncular için herhangi bir tehlike oluşturmamasını kontrol etmelidir (direklerin etrafındaki kaldırıcıların çıkıntılı parçaları ve direkleri sabitleyen kablolar).

6 - İlave ekipmanlar şunlardır: Takımlar için oturma sıraları, yazı masası, kurallara uygun oyun duraklamaları taleplerinde (molalar ve istisnai değişiklikler veya bir oyuncu değişikliğinin, pozisyon kağıdı ile oyun alanındaki diziliş arasında tutarsızlığa neden olduğu durumlarda) işaret vermek için sarı veya kırmızı renkte lambalı iki adet elektrikli zil (her bir koçun yanına bir elektrikli zil), baş hakem için sehpa, file yüksekliğinin ölçülmesi için ölçü çubuğu, maç toplarının basınç kontrolleri için basınç ölçer, pompa, termometre, higrometre, 5 adet maç topu için sehpa, (FIVB, Dünya ve Resmi müsabakalarında oyuncu değişiklikleri için 1' den 20' ye kadar numaralandırılmış tabelalar), 6 adet paspas (1m genişliğinde), hızlı siliciler için en az 8 adet emici havlu (40cm*40cm veya 40cm*80cm), her bir ceza sahası için iki adet ceza sandalyesi ve libero yelege. Dünya, FIVB veya Resmi Şampiyonalarında dönüş hatalarını, Libero hatalarını, teknik molaları ve oyuncu değişikliklerini işaret etmek için yazı masasında ayrıca zil bulundurulmalıdır.

7 - Organizatör, yedek bir file ve iki adet yedek anteni de yazı masası altında bulundurmaya zorundadır.

8 – FIVB, Dünya ve Resmi müsabakalarında maçlarda elektronik skorboard mecburi olmakla beraber yazı masasında da manüel skorboard bulunmalıdır.

KURAL 3 - TOP

1 - Yazı masasının yanında üzerine 5 top konulabilen (metalden) bir top sehhası bulunmalıdır.
(5 top oyunda)

2 - Yardımcı hakem maçtan önce 5 adet maç topunu alır ve her birinin kurallarla belirlenmiş aynı özelliklerde (renk, çevre, ağırlık ve basınç) olup olmadığını kontrol eder. Baş hakem ile birlikte 5 adet maç topunu seçerler. Yardımcı hakem maç boyunca, topla ilgili her husustan sorumludur ve ayrıca maç bitiminde aldığı topların Saha Müdürüne verilmesine de yardımcı olmalıdır.

3 - Maçlarda sadece FIVB tarafından onaylanmış (her bir yarışma için marka ve tipine karar verilmiş) , olan toplar kullanılabilir. Hakemin bunu kontrol etmesi ve eğer toplarda FIVB damgası yoksa maçı başlatmaması gerekir.

4 - Maçtaki **BEŞ TOP** sistemi:

Oyun Kuralları Şekil 10'da görüldüğü gibi, serbest bölge içinde belirli yerlere **6 top toplayıcı yerleştirilerek bu sistem uygulanır.**

Servis bölgelerinin yanında yer alan 1, 2, 4, 5 numaralı top toplayıcılar maç başlamadan önce bir topu yardımcı hakemden alacaklardır. Beşinci top, birinci ve netice setinde servis atacak oyuncuya yardımcı hakem tarafından verilecektir.

Maç esnasında top oyun dışı olduğu zaman:

4.1 - Şayet top oyun alanının dışında ise, en yakın top toplayıcı tarafından alınır ve elindeki topu derhal biraz önce servis atmış oyuncuya veren top toplayıcıya yuvarlar.

4.2 - Top, top toplayıcılar tarafından yerden ve top oyun dışı olduğunda (fırlatılmadan) ve tercihen yazı masasının ters tarafından yuvarlanır. (baş hakemin arka tarafından yuvarlanır)

4.3 – Top oyun alanındaysa, topa en yakın oyuncu kendisine en yakın sınır çizgisinden topu oyun alanı dışına yuvarlamalıdır.

4.4 - Top oyun dışı olduğunda, 1, veya 2, veya 4, veya 5 numaralı top toplayıcı mümkün olan en kısa sürede topu servis atacak oyuncuya vererek servisin gecikmeden atılmasını sağlamalıdır.

KURAL 4 - TAKIMLAR

1 – FIVB, Dünya ve Resmi Şampiyonalarında (Özel Şampiyona Yönetmelikleri tarafından belirtilmedikçe) bir takım en çok 12 oyuncu, (12 kişilik isim listesinin içinde en çok 2 libero) ve 5' i de teknik görevli olmak üzere 17 kişiden oluşabilir. 5 teknik görevli 1 Koç, en fazla 2 Yardımcı Koç, 1 doktor ve 1 masör / fizyoterapist den oluşur. (hem doktor hem de masör / fizyoterapist FIVB tarafından akredite edilmiş olmalıdır).

Hakemler maçtan önce (resmi protokol esnasında) takım sırasında oturmasına veya ısınma sahasında bulunmasına izin verilen takım mensuplarının sayısını kontrol etmelidir.

Müsabaka boyunca sadece takım üyelerinin takım sırasında oturmalarına ve resmi ısınma devresine katılmalarına izin verildiğinden, başka hiç kimsenin resmi ısınma devresine ve set aralarındaki ısınmalara katılmasına izin verilmez. (K- 4.2.2)

Isınma devresinde, sadece müsabaka cetvelinde kayıtlı olan ve eşofman giyen takım mensuplarının oyun alanında ve serbest bölgede bulunmalarına izin verilecektir.

2 – FIVB, Dünya ve Resmi müsabakalarında, her maç için oniki oyuncunun, takımların izin verilen oyuncuları arasından nasıl belirleneceği Özel Yarışma Talimatlarıyla belirlenecektir.

3 - Normal olarak uluslararası resmi maçlarda veya turnuvalarda baş hakemin maç kağıdında isimleri yazılan oyuncuları teşhis etmek amacıyla doküman talep etmesi gereksizdir (Oyuncuların kimliği maç veya turnuva öncesinde Kontrol Komitesince kontrol edilmiş olacaktır). Katılanları bağlayan özel bir yönetmelik olması durumunda, eğer Kontrol Komitesi yoksa baş hakem bu özel yönetmelik gereğince oyuncuların kimliğini kontrol etmelidir. Özel yönetmelikteki şartlara uymayan oyuncular oynayamazlar. Herhangi bir fikir ayrılığı olursa baş hakem maç kağıdına veya maç kağıdı beraberinde yazılmış olan raporda kendi fikrini belirtmelidir (Uluslararası resmi maçlar oynanırken baş hakem Alt Komitenin kararını veya görüşünü isteyebilir).

4 - Koç ve takım kaptanı (müsabaka cetvelindeki ya da elektronik müsabaka cetvelindeki takım listesini kontrol edip imzaladıkları için), listede yazılı olan oyuncuların kimliklerinden sorumludur.

5 - Baş hakem kıyafetleri kontrol etmelidir. Kıyafetler K – 4.3 e uygun değilse değiştirilmelidir. Kıyafetler bir örnek görünmelidir. Özellikle maçın ve her setin başlangıcında, formalar, daima şortların içinde olmalı ancak durum bu şekilde değilse, oyuncudan, kibar bir şekilde formasını şortun içine sokması istenmelidir.

Takım kaptanının şeridi (8*2cm) göğüsteki numaranın altına sabitlenmeli ve müsabaka boyunca net bir şekilde görülmelidir. Hakemler takım kaptanlarının şeridini maça başlamadan önce kontrol etmelidir.

6 - Eğer her iki takımında forma renkleri aynı ise, resmi programda (Berger tablosuna göre) ve buna göre hazırlanan müsabaka cetvelinde adı ilk olarak yazılan takım, (kura atışından önce) formasını değiştirmelidir.

7 – Takımın teknik heyeti; elbise, gömlek, kravat veya kurallara uygun serbest kıyafet giyebilir bunların yanında eşofman ve polo tişört de giyilebilir kıyafetler kapsamındadır.

Takımın teknik heyeti (maçtan önce takımla yapılan ön hazırlık toplantısında kabul edilmiş olan) aşağıda belirtilen kıyafet seçeneklerinden birisini seçmek ve buna uygun giyinmek zorundadırlar.

7.1 - Tüm teknik heyet aynı renk ve modelde olmak şartıyla polo tişört ve takım eşofmanı giyecek,

VEYA

7.2 - Masör dışındaki tüm teknik ekip elbise, gömlek, kravat (erkekler için) veya aynı renk ve modelde olmak şartıyla kurallara uygun serbest kıyafet giyecektir. Masör polo tişört ve takım eşofmanı giyebilir.

Eğer koç elbisesinin ceketini veya eşofmanının üstünü çıkarırsa, kıyafet düzenini sağlamak amacıyla teknik heyetteki diğer üyelerin de aynı anda elbiselerinin ceketlerini veya eşofman üstlerini çıkarmaları gerekir.

KURAL 5 – TAKIM LİDERLERİ

1 – Baş hakem, koçun ve oyundaki kaptanın kim olduğunu bilmeli ve müsabaka boyunca sadece ikisinin yetkili oldukları istekler ve kurallara uygun duraklama talepleri kapsamında oyuna müdahale edebilmelerine izin vermelidir. Hakemler oyun sürecinde oyundaki kaptanların kimler olduğunu bilmelidirler.

2 - Yardımcı hakem ısınma sahasında bulunan veya takım sırasında oturan yedek oyuncuları maç süresince denetlemelidir. Setler oynanırken, ısınma sahasında bulunan oyuncular topları kullanamazlar. Bundan başka, ne takım sırasında oturan ne de ısınma sahasında bulunan takım üyelerinin, hakem kararlarına itiraz etme veya hakem kararlarını protesto etme hakları yoktur. Böyle bir davranış baş hakem tarafından cezalandırılmalıdır.

3 - Oyundaki kaptan, kuralların uygulamasıyla ilgili açıklama talep ederse, baş hakem, eğer gerekliyse sadece resmi el işaretinin tekrarı ile değil FIVB' nin çalışma lisanı (İngilizce) ile de kuralların resmi terminolojisini kullanarak kısa bir açıklama yapmalıdır. Oyundaki kaptanın, takımı adına, hakemlerin kararlarına esas teşkil eden kural uygulamaları veya yorumları hakkında hakemlerden açıklama talep etme hakkı vardır. (Bununla beraber, oyuncu değişikliği ile oyundan çıkarak takım sırasında oturan veya ısınma sahasında olan takım kaptanının böyle bir hakkı yoktur.)

4 - Koçun resmi oyun duraklamaları (mola ve oyuncu değişikliği) haricinde hakemlerden herhangi bir şey talep etme hakkı yoktur. Fakat şayet elektronik sayı tabelası, kullanılmış mola ve oyuncu değişikliği sayısını ve/veya sayıyı göstermiyor veya doğru olarak göstermiyorsa, topun oyun dışı olduğu zamanlarda yazı hakemine bu konularda bilgi mahiyetinde soru sorabilir.

KURAL 6 – BİR SAYI ALMAK, BİR SET VE MAÇI KAZANMAK

Bir takım, set veya maç için eksik ilan edilirse veya maçta hazır bulunmadığı ilan edilirse yazı hakemi müsabaka cetvelini Kural 6.4' e göre tamamlamalıdır.

KURAL 7 – OYUNUN YAPISI

1 – Takımların oyun alanındaki sete başlangıç pozisyonlarını gösteren diziliş formundaki bilgiler yazı hakemi tarafından müsabaka cetveline yazılmadan önce, yardımcı hakem ve yazı hakemi tarafından kontrol edilmelidir. Bu kontrolde diziliş formunda yazılan oyuncu numaralarının, müsabaka cetveline kaydedilen oyuncu isim ve numaralarını gösteren listedeki oyuncu numaralarıyla, uygunluk sağlayıp sağlamadığı karşılaştırılmalıdır. Eğer diziliş formuna takım listesinde olmayan bir numara yazılmışsa, yardımcı hakem, koçtan, düzeltilmiş yeni bir diziliş formu talep etmelidir.

2 - Yardımcı hakem, setler arasındaki 3 dk. sürenin uzamasını engellemek amacıyla, koçlardan her setin sonunda, bir sonraki setin diziliş formunu derhal talep etmelidir.

Eğer bir koç, diziliş formunu zamanında vermeyerek oyunun yeniden başlamasını sistematik olarak geciktiriyorsa, baş hakemin takıma geciktirme yaptırımı uygulaması gerekir.

3 - Eğer bir pozisyon hatası yapılmışsa, hakem pozisyon hatası işaretinden sonra hatayı yapan iki oyuncuyu da işaret etmelidir. Eğer oyundaki kaptan hata ile ilgili daha fazla açıklama talep ederse, yardımcı hakem takımın diziliş formunu cebinden çıkarıp hangi oyuncuların pozisyon hatası yaptığını kaptana gösterecektir.

KURAL 8 – OYUNUN SEYRİ

1 - “Topun zemine temas eden kısmı sınır çizgilerinin tamamen dışındaysa” cümlesindeki “tamamen” kelimesinin önemini anlamak gerekir

– **Topun zemin ile “İLK TEMAS” anı dikkate alınır, sonrasında ne olduğunun önemi yoktur.**

2 - 9,50 / 10,00 m.lik file uzunluğunun dışında kalan ve fileyi direklere bağlayan kablolar filenin bir parçası değildir. Bu durum kablolarla beraber direkler içinde geçerlidir. Bu nedenle eğer bir top, filenin, yan bantları (9 m) dışındaki herhangi bir yere temas ederse, yabancı bir cisme temas etmiş sayılır ve her iki hakem tarafından düdük çalınarak “hariç top” olarak değerlendirilir.

KURAL 9 - TOPLA OYNAMA

1 - Serbest bölge içinde, çizgi hakeminin, yardımcı hakemin veya koçun oyundaki topa müdahalesi olduğunda;

* Eğer top hakemlere veya koça çarparsa, bu temas “out” olarak değerlendirilir (K-8.4.2)

* Eğer oyuncu, topa temas etmek için hakemlerden veya koçtan destek alırsa bu oyuncunun hatasıdır (K-9.1.3. Yardımlı vuruş) ve ralli tekrarı olarak değerlendirilmemelidir.

2 - Sadece görülen hatalara düdük çalınması önemlidir. Baş hakem, oyuncunun, vücudunun sadece topla temas eden kısmına bakmalıdır. Hakem kararını verirken vücudun topla temastan önceki veya sonraki pozisyonundan etkilenmemelidir. FIVB Hakem Komisyonu hakemlerin parmak pas vuruşuna veya kurallara uygun kabul edilen diğer temaslara izin vermelerini istemektedir.

3 - Kural 9.2.2' nin metninin daha iyi anlaşılması için (Top, tutulmamalı veya fırlatılmamalıdır. Top herhangi bir doğrultuda gidebilir).

Topun fırlatılması olayı, iki oyun hareketini kapsar. Birincisi topu yakalamak ve sonraki de fırlatmaktır, halbuki topla oynamak demek; topun temas noktasından sekmesi demektir.

4 - Hakem, özellikle günümüz voleybolunda topun gidiş yönü değiştirilerek yapılan plase türü hücum (tip) vuruşlarındaki kurallara uygun temaslara dikkat etmelidir. Bir hücum vuruşunda eğer top tutulmamış veya fırlatılmamışsa tiplmeye izin verildiği unutulmamalıdır. Tiplemek; tek el veya parmaklarla topa (bütünüyle file üst kenar seviyesi üzerindeyken) yavaşça hücum vuruşu yapmak demektir.

Baş hakem “tiplmeleri” yakından dikkatle izlemelidir. Eğer böyle bir tiplmeden hemen sonra top sekmezse ve topa el tarafından eşlik edilmişse ya da top fırlatılmışsa bu bir hatadır ve cezalandırılmalıdır.

5 - Oyuncuların blok hareketlerine dikkat edilmelidir, eğer oyuncu rakipten gelen topu sadece karşılamaz ve onu tutarsa (veya kaldırır, iterse, taşırırsa, fırlatırsa, eliyle eşlik ederse) bu hareket kural dışıdır. Böyle bir durumda hakem bu bloğu “tutulmuş top” olarak değerlendirmelidir. (Bu durum abartılmamalıdır)

6 - Ne yazık ki birçok hakem Kural 9.2.3.2' yi anlayamamakta ve bu nedenle de uygulamayı doğru yapamamaktadır. Hakemler hangi özel pozisyonlardaki vuruşların “takımın birinci vuruşu” olarak değerlendirileceğini bilememektedirler. Bir takımın dört farklı pozisyonda birinci vuruş hakkı vardır. (Takımın üç vuruşundan birinci vuruş olarak sayılanlar)

6.1 Servis karşılama vuruşu

6.2 Hücum karşılama vuruşu (sadece smaç değil, her tür hücum vuruşları; bakınız Kural 13.1.1),

6.3 Rakibin bloğundan gelen topa yapılan vuruş,

6.4 Takımın kendi bloğundan gelen topa yapılan vuruş,

7 - Uluslararası müsabakaların ruhuna uygun olarak ve daha uzun ralliler ile seyir zevki daha yüksek oyun hareketlerini teşvik etmek amacıyla sadece çok bariz kural dışı uygulamalar ve oyun hareketi hatalarında düdük çalınacaktır. Bu nedenle bir oyuncu topla oynamak için çok uygun bir pozisyonda değilse, baş hakem topla oynama hatalarıyla ilgili kararlarında daha esnek bir değerlendirme içinde olacaktır.

Örneğin:

7.1 Pasör, topla oynamak için koşuyorsa veya pas atmak amacıyla topa yetişip çok çabuk bir hareketi gerçekleştirdikten sonra topa ulaşarak pas yapmak zorunda kalmışsa,

7.2 Top, bloktan veya başka bir oyuncudan sektikten sonra oyuncular top ile oynamak amacıyla koşarak veya çok seri bir hareket yaparak topla oynayacaksa,

7.3 Takımın birinci vuruşlarında oyuncunun topu tutup atmadığı veya fırlatmadığı durumlar haricinde takımın birinci vuruşu serbestçe yapılabilir.

KURAL 10 - FİLEDEKİ TOP

KURAL 11 - FİLEDEKİ OYUNCU

1 - Kural 10.1.2 oyuncuya topun, rakip takımın serbest bölgesinden geriye çevrilmesi hakkını verir. Yardımcı hakem ve çizgi hakemleri bu kuralı çok iyi bilmeli ve maç esnasında bu tür pozisyonları hemen fark ederek oyuncuya, topu kendi oyun sahasına geri çevirmek için gerekli pozisyonu yaratmaya yönelik uygun yer değiştirme hareketlerini yapmalıdır.

Eğer top, geçiş boşluğu içinden file dikey düzlemini geçerek rakibin serbest bölgesine giderse ve bir oyuncu da bu topa yetişip geriye doğru çevirme teşebbüsünde bulunurken topa temas ederse, hakemler hemen hata için düdük çalıp “hariç top” işareti vermelidirler.

2 - Oyuncunun file teması ile ilgili kurala dikkatinizi çekeriz. “Bir oyuncunun fileye veya antene teması, oyunu etkilemediyse hata değildir. **Bir oyuncunun topla oynama hareketi esnasında filenin üst bandına veya antenin, filenin üzerindeki 80 cm.lik kısmına temas etmesi (K-11.3.1) her zaman oyunun etkilenmesi olarak değerlendirilecektir.**

Topla oynama hareketi; topa yakın oyuncuların, topla oynamak için yaptıkları her türlü harekettir. Aşağıdaki durumlara dikkat edilmelidir:

Eğer bir oyuncu, kendi oyun alanında bir oyun pozisyonundayken, rakipten gelen top fileye çarpar ve filenin bu oyuncuya temas etmesine neden olursa (K-11.3.3), bu hata olarak değerlendirilmez.

3 - Hakemler, fileyi direklere bağlayan ancak filenin bir parçası olmayan, filenin toplam uzunluğu olan 9,5 m. ya da 10 m dışındaki kablolarla dikkat etmelidirler. Bu uygulama hem direkler hem de filenin antenler dışında kalan kısımları için de geçerlidir. Buna göre, eğer bir oyuncu filenin toplam uzunluğu dışındaki (filenin antenler dışındaki kısımlarına, kablolarla, direklere vb.) temas ederse, bu temas filenin yapısal bütünlüğünü bozmadığı sürece, hata olarak değerlendirilmez.

4 – Hakemler, ayak/ayakların rakip oyun alanına geçişiyle, vücudun ayakların üstündeki bir kısmının, orta çizginin diğer tarafına geçmesi arasındaki farkı ayırt edebilmelidirler.

Ayak ile rakibin oyun alanına girildiğinde, ayağın bir kısmı orta çizgiye temas etmeli veya orta çizginin üzerinde olmalıdır.

5 – Üst düzey takımların katıldığı müsabakalarda file yakınındaki oyun, temel derecede büyük önem taşır ve bu nedenle hakemlerin, özellikle topun, blok oyuncularının eline temas ederek oyun alanının dışına gittiği durumlarda çok dikkatli olması gerekir.

6 - İki hakemin işbirliği halinde çalışmasını kolaylaştırmak için, iş bölümü aşağıdaki şekilde olmalıdır: Baş hakem hücum yapan takım tarafına konsantre olarak filenin üst beyaz bandından alt beyaz bandının sonuna kadar olmak üzere filenin tamamına, yardımcı hakemse blok yapan takımın tarafına bakmaya odaklanmalıdır.

KURAL 12 - SERVİS

1 - Servise izin vermek için, servis atacak oyuncunun, servis vuruşuna hazır olup olmamasına bakılmaz, sadece topa sahip olup olmadığına bakılır.

2 - Baş hakem servis düdüğü çalmadan önce, TV' de görüntü tekrarı olup olmadığını kontrol etmeli ve buna göre gerekiyorsa düdüğünü geciktirmelidir (her sette en fazla 8 kez ve her seferinde 7 saniyeden fazla olmamak üzere).

3 - Baş hakem ve ilgili çizgi hakemi, servis atan oyuncunun, servis vuruşu anında veya sıçrayarak atılan bir servis için sıçradığındaki pozisyonuna dikkat etmelidir. Bir hata yapıldığında, çizgi hakemi baş hakeme derhal işaret vermeli ve baş hakem de hemen düdük çalmalıdır. Servis atacak oyuncu, servis hareketine servis bölgesi dışından başlayabilir fakat vuruş anında, tamamen servis bölgesi içerisinde olmak zorundadır (veya son sıçramasını tamamen servis bölgesi içerisinde yapmış olmalıdır).

4 - Servis atışı yapılırken, baş hakemin servis atan takımı, yardımcı hakemin de servis karşılayan takımı izlemesi gerekir.

5 - Eğer servis atacak oyuncu, oyunu geciktirme amacıyla servis bölgesine makul bir sürede gelmiyorsa ya da top toplayıcıdan gelen topu almıyorsa, bu durum, oyuncunun oyunu geciktirme niyetidir ve takıma geciktirme yaptırımı uygulanır.

NOT: Birçok hakem ve oyuncu bu metni yanlış yorumlayarak 8 saniyenin, servis oyuncusunun, servis vuruşunu yapmak için topu havaya attığı ya da elinden bıraktığı andan itibaren sayılacağını düşünüyor. Bu doğru değildir. Kural metninde açıkça belirtildiği gibi 8 sn süre, "baş hakemin servis düdüğünden sonra" sayılmaya başlanacaktır.

6 - Servisten gelen top, fileye temas eder ve rakip oyun boşluğuna geçmezse, hakemler 19 numaralı el işaretini yapmalıdır.

7- Baş hakem, servisin kullanılması esnasında servis kullanan takımın bir oyuncusu ya da oyuncularının kollarını sallayarak, sıçrayarak, yanlara hareket ederek servis atan oyuncuyu ve topun geliş yolunu görmelerini engelleyerek, bir perdeleme yapıp yapmadıklarına dikkat etmelidir; (oyuncu hareketlerinin/pozisyonlarının perdelemeye yol açabilmesi için her iki kriter de gerçekleşmelidir) **Eğer kullanılan servis vuruşundan sonra topun izlediği yol, topun tamamı file dikey düzlemini geçerek rakibin oyun boşluğuna geçinceye kadar görülebiliyorsa, bu bir perdeleme olarak değerlendirilemez.**

KURAL 13 - HÜCUM VURUŞU

1 - Rakibin servisine yapılan hücum vuruşu ile ilgili Kural 13.2.4'ün daha iyi anlaşılması için dikkat edilmesi gereken husus, oyuncuların değil, sadece **topun konumudur**. Bu konumdaki topa yapılan hücum vuruşunun tamamlanması durumunda bu bir hatadır ve bu hataya baş hakem tarafından düdük çalınmalıdır.

2 - Geri hat oyuncusunun ve liberonun hücum vuruşunu kontrol ederken, sadece, hücum vuruşunun tamamlanması durumunda hata yapılmış olunacağını bilmek önemlidir (Top, ya file dikey düzlemini bütünüyle geçtiğinde ya da rakip oyunculardan birine temas ettiğinde hücum tamamlanır).

KURAL 14 - BLOK

1 - Blokçunun, aşağıdaki koşullara uymak koşuluyla ellerini file üzerinden rakip oyun boşluğundaki her topa uzatarak blok yapma hakkı vardır. Ancak;

* Böyle bir topun, rakip takımın birinci ve ikinci vuruşundan sonra, blokçuların oyun alanına doğru yönlendirilmiş olması ve,

* Rakip takımın oyununu devam ettirecek, kendi oyun boşluğu içinde topla oynayabilmesi mümkün olabilecek yakınlıkta hiçbir oyuncunun olmaması, gerekmektedir.

Tam tersine, şayet rakip takımın bir oyuncusu topun yakınındaysa ve muhtemelen topla oynayacaksa, rakip oyuncunun hareketi öncesinde veya esnasında yapılan blok teması, rakibin oyununu engellemesi nedeniyle hatadır.

Bir takımın üçüncü vuruş hakkını kullanmasından sonra, rakibin oyun boşluğundaki her topa blok yapılabilir.

2 - File dikey düzlemini geçmeyecek ve rakip takıma doğru yönelmeyecek olan vuruşlar veya takım vuruşlarında (hücum vuruşu olmayan 1. veya 2. vuruşlar), üçüncü vuruş yapılmadan, filenin ötesindeki topa blok yapılamaz.

3 - Şayet blokçulardan bir tanesi ellerini file üzerinden rakip oyun boşluğuna geçirir ve blok yapmak yerine topa vurursa bu bir hatadır ("file üzerinden" ifadesinin anlamı, rakibin oyun boşluğuna, file üzerinden ellerin uzatılması demektir).

4 - Kural 14.6.3. ün metnindeki "rakibin servisine blok yaparsa" nın anlamı; oyuncunun, servisten gelen topa bloğu tamamlamasıdır.

5 - Top, vücudun herhangi bir yerine dokunabildiğinden, blok esnasında, eğer top aynı hareket sürecinde ayağa temas etmiş olsa bile, bu temas hata ve bir vuruş değil, blok temasıdır.

KURAL 15 - KURALLARA UYGUN OYUN DURAKLAMALARI

1- Mola ve Teknik Mola

1.1- Koç mola talep ettiğinde, resmi mola el işaretini yapmak zorundadır. Şayet koç sadece ayağa kalkar, sözlü olarak veya zile basarsa, hakemler, duraklama talebine izin veremezler. Eğer mola talebi reddedilirse, baş hakem böyle bir durumda, oyunu geciktirme niyetinin olup olmadığını değerlendirmeli ve gerekirse takıma kurallara uygun geciktirme yaptırımı uygulamalıdır.

1.2- Skor hakeminin, sette, önde giden takım 8. ya da 16. sayılara ulaştığında, zile basarak her bir Teknik Molayı işaret etmesi gerekir (Yardımcı hakemin bunda sorumluluğu yoktur). Skor hakemi ayrıca teknik molanın bitimini de zile basarak işaret etmelidir. Spiker, setin ilk teknik molası verildiğinde "Birinci teknik mola", teknik mola bittiğinde ise "teknik molanın sonu" şeklinde anons yapar. İkinci teknik molada da aynı uygulama yapılır. Yardımcı hakemin, yazı hakeminin teknik molanın bitimini haber veren zilinden önce, oyuncuların oyun alanına girmemelerine dikkat etmesi gerekir. Aynı zamanda, skor hakeminin çalışması ile ilgili bir problem varsa, yardımcı hakem bulunduğu yerden çalışmasını da kontrol etmelidir.

2- Oyuncu Değişikliği Prosedürü

2.1 Yardımcı hakem, yazı masası ile direk arasında durur ve yazı hakemi, oyuncu değişikliğinin kurallara uygun olmadığını gösteren bir işaret (kolları çapraz sallayarak) yapmazsa, değişiklik yan çizgide yapılır.

Birden fazla oyuncu değişikliği yapılması durumunda, yardımcı hakem, yazı hakeminin önceki oyuncu değişikliğini kayıt ettiğini belirten el işaretini bekleyecek ve sonrasında diğer oyuncu değişikliği işlemine geçecektir.

2.2 - Birden fazla oyuncu değişikliği sadece belli bir sıra dahilinde yapılabilir; İlk olarak bir çift oyuncu; bir oyuncu alanını terk ederek oyun sahasının dışına çıkar diğeri oyun alanına girer. Sonra diğeri aynı şekilde değiştirilir. Yazı hakemine oyuncuları tek tek kontrol etmesi ve değişiklikleri kayıt etmesi için süre verilmelidir. Buna rağmen, eğer birden fazla oyuncu değişikliği talebi esnasında, herhangi bir oyuncu, oyuncu değiştirme bölgesine yakın ve oyun alanına girmek için hazır bir durumda değilse, bu oyuncu değişikliği hiçbir ceza verilmeden reddedilir. Bu nedenle, birden fazla oyuncu değişikliği yapılırken, oyuna girecek yedek oyuncu, kendisinden önceki oyuncu değişikliğinin yapılmasına kadar oyuncu değiştirme bölgesi dışında beklemelidir.

2.3 - Oyuncuların hızlı ve sakin hareket etmesini sağlamak çok önemlidir. Yeni oyuncu değişikliği sisteminin amacı, maçın akışını sürdürmek ve oyuncu değişikliği işleminde oluşacak gecikmeleri önlemektir.

Yeni sisteme göre, yedek oyuncunun maça girmeye hazır olmaması nedeniyle uygulanacak geciktirme yaptırımları en aza indirilecektir.

Oyuna girecek oyuncu, eğer kuralda belirtildiği şekilde oyuna girmeye hazır değilse, düdük çalmamak veya zili kullanmamak yardımcı hakem veya yazı hakeminin sorumluluğundadır (K-15.10.3.a, K-15.10.4). Bu durum, eğer gecikmeye sebep olmamışsa, oyuncu değişikliği talebi herhangi bir ceza uygulanmaksızın yardımcı hakem tarafından reddedilir.

3 - Bir oyuncu sakatlandığında, baş hakem oyuncu değişikliği yapılmasını talep etmelidir. Ciddi bir sakatlanma durumunda hakemler oyunu durdurmalı ve sağlık ekibinin oyun alanına girmesine izin vermelidir. Sakatlanmaya bağlı olarak yapılacak istisnai oyuncu değişikliği, oyuncu değişikliği limitlerinin dışında ve sakatlanma anında oyun alanında olmayan herhangi bir oyuncunun, sakatlanan oyuncunun yerine girmesiyle takım tarafından serbestçe yapılabilir (K-15.7). Buna göre sakatlanarak istisnai olarak değiştirilen oyuncunun, maç boyunca yeniden oyuna girmesine izin verilmez. İstisnai değişiklik hiçbir koşulda kurallara uygun oyuncu değişikliği olarak değerlendirilemez.

Hakemler kurallara uygun olmayan oyuncu değişiklikleri ile kurallara uygun oyuncu değişiklikleri arasındaki farkı net bir şekilde ayırmalı (bir takım kurallara uygun olmayan bir değişiklik yapmışsa ve ne yazı hakemi ne de yardımcı hakem bunun farkına varamamış ve oyun yeniden başlatılmışsa Kural 15.9) ve kural dışı bir oyuncu değişikliği talep edildiğinde, talep anında yazı hakemi veya yardımcı hakem (Kural 16.1.3) talebin kural dışı olduğunu değerlendirerek, talep reddedilmeli ve takıma gecikme yaptırımı uygulanmalıdır.

4 - Set başlamadan önce oyuncu değişikliği talebinde bulunulmasına izin verilir ve bu değişiklik, o set için kurallara uygun oyun duraklaması olarak kaydedilmelidir. Bu durumda koç, oyuncu değişikliği talep etmek için resmi el işaretini yapmalıdır.

5 - Hakemlerin "Kurallara uygun olmayan duraklama talepleri" başlıklı Kural 15.1.1'i dikkatlice inceleyerek tam olarak öğrenmeleri gerekir.

- Kurallara uygun olmayan talep ne demektir?
- Ne tip durumlardır?
- Böyle durumlarda takip edilecek işlemler nedir?
- Şayet takım aynı maç içerisinde kurallara uygun olmayan bir talebi tekrar ederse ne yapılmalıdır?

Maç esnasında baş hakem, yardımcı hakemin, kurallara uygun olmayan duraklama talepleri ile ilgili kuralı doğru uygulayıp uygulamadığını kontrol etmelidir.

Yardımcı hakem kurallara uygun olmayan bir talebin, müsabaka cetvelindeki özel yere kayıt edilmesini sağlamalıdır.

6 - Liberonun yer değişimi (Kural – 19.3.2) ile yardımcı hakem veya yazı hakemi tarafından kabul edilen ve müsabaka cetveline kaydedilen kurallara uygun oyuncu değişikliği arasındaki farkın ayırt edilmesi gerekir (Kural 15.5 - 15.10). Skor hakemi, libero ile yer değişen oyuncunun numarasının ve hangi sayılarda değiştiğinin bilinmesi için libero ile yer değişimlerini ve liberoların birbirleriyle ne zaman değiştirildiğini bu iş için özel olarak hazırlanmış olan ayrı bir kağıda yazar. (R-6) (Elektronik müsabaka cetvelinin kullanıldığı durumlarda yazı ve skor hakemleri, libero değişimlerini fark etmek ve kaydetmek için işbirliği yapmalıdır)

KURAL 16 - OYUNU GECİKTİRMELER

1 - Hakemin geciktirme ile ilgili tüm prensipleri, geciktirme türlerini ve yaptırımlarını çok iyi bilmesi gerekir. Ayrıca hakem, kurallara uygun olmayan bir talep ile geciktirme arasındaki farkı da tam olarak ayırt edebilmelidir.

2 - Hakemler, takımların isteyerek ya da istemeyerek yaptığı tüm geciktirmeleri engellemelidir.

Geciktirme örneği:

Bir oyuncu ayakkabısını bağlamak için hakemden izin isterse oyunu geciktirmiş olur. Böyle bir izin talebi durumunda, ilk seferinde derhal geciktirme yaptırımı uygulanır.

Geciktirmelerin ana sebepleri (diğerlerinin yanında):

- Oyuncu değişiklikleri
- Molalar
- Yerin silinmesi

3 - Takımın sadece bir üyesi geciktirmeye neden olduğunda, geciktirme yaptırımları, hatayı yapan takım üyesine değil, takıma uygulanır.

4 - "Geciktirme uyarısı"nın artık sarı kart gösterilerek (25 nolu) el işareti ile gösterildiğine ve müsabaka cetvelindeki yaptırımlar tablosunun W sütununa kayıt edilmesi gerektiğine dikkat edilmelidir. Bununla birlikte "geciktirme ihtar"ı kırmızı kart ile işaret edilir ve müsabaka cetvelinin P sütununa kayıt edilir.

5 - Zeminin silinmesi

Yürürlükteki işlemlerin temel amacı oyuncuların sakatlanmasını önlemek, oyunun normal akışını sağlamak ve oyuncuları zemini silme zorunluluğundan kurtarmaktır.

5.1. Yer siliciler ve malzemeleri

5.1.1. Yer Siliciler

Her bir oyun alanında 4 silici x 2 oyun alanı = 8 yer silici

Yer silicilere ciddi bir eğitim verilmelidir ve eğer bunlar tecrübeli voleybol oyuncularından oluşturulursa daha da yararlı olurlar.

5.1.2. Yer Silicilerin Malzemeleri

- 6 adet 1 m. genişliğinde saplı paspas
- 3 er adet paspas her bir ısınma bölgesinin yan tarafına yerleştirilir.
- 8 adet emici havlunun (En az 40 x 40 cm. ve En fazla 40 x 80 cm. ebadında); 4 tanesi (2 - 2) hazır olarak skor masasının yanına yerleştirilmeli ve 4 tanesi de küçük sandalyelere oturan silicilerde olmalıdır.

5.1.3. Silicilerin yerleşimi (Diyagram A)

5.1.3.1 Bir hızlı silici (toplam 2 adet) oyun alanının dışında, yardımcı hakemin arkasında topuğunun üzerinde oturmalıdır (ıslak yere koşmaya hazır durumda).

5.1.3.2 Her bir ısınma bölgesinin yanındaki 3 yer silici (toplam 6 adet) küçük sehpalara oturmalıdır. (1 hızlı silici, 2 normal silici)

5.1.3.3 Yer silicileri, duruş yerleri neresi olursa olsun oyun alanının etrafındaki ve özellikle baş hakem sehpasının arkasındaki reklam panelinin görünmesini engellememeye dikkat etmelidirler.

5.2. Oyun alanı nasıl paspaslanacak?

FIVB, Oyunun devamlılığını sağlamak ve geciktirme taktiklerini önlemek amacıyla aşağıdaki kararları almıştır.

5.2.1. Mola, teknik mola ve set aralarında

Üç yer silici birlikte tek bir paspas gibi her iki oyun alanını da siler. Isınma bölgesinin yanına yerleştirilmiş olan bu üç silici, saplı paspaslarını mutlaka ön bölgenin kenar çizgisi ile yardımcı hakemin yanına kadar getirmelidir.

Üç silici, ek deki (A) diyagramına göre oyun alanını birleşik U tipi hareketler yaparak paspaslamaya başlayacaktır.

5.2.2. Maç içinde, top oyun dışı olduğunda (rallilerin arasında), eğer gerekirse,

5.2.2.1 Hızlı silici, her zaman zemindeki ıslak bölgeyi sezecek, elini kaldırıp ıslak bölgeyi işaret edecek ve de rallinin sona ermesini bekleyecektir. Hakemin, topun oyun dışı olduğunu ilan eden düdüğünden hemen sonra, sadece ellerini kaldırmış siliciler (iki havlu ile) çok hızlı bir şekilde ıslak bölgeye gitmelidir. Yardımcı hakemin arkasında oturan hızlı silici, her iki oyun alanının da ön bölgesine dikkat edecektir.

Isınma bölgeleri tarafında oturan 2 hızlı silici hakemin, topun oyun dışı olduğunu ilan eden düdüğü çalmasından hemen sonra çok çabuk bir şekilde ıslak bölgeye gitmek için, kendi taraflarında ki oyun alanlarının arka bölgesine sürekli olarak dikkatle bakmalıdırlar. Eğer görevli olan bir silici için, birden fazla ıslak bölge varsa, ön bölge içindeki ıslak bölge, birinci öncelik hakkına sahiptir. Arka bölge içinde veya oyun alanı dışındaki ıslak bölgeler ise ikinci öncelik hakkına sahiptir.

5.2.2.2 Hızlı silme işleminden hemen sonra, hızlı silici(ler) en kısa yoldan oyun alanını çabuk bir şekilde terk ederek ayrı ayrı kendi yerlerine dönmelidirler.

5.2.2.3 Islak bir bölgenin silinmesi için toplam zaman 6 - 8 saniye arasında olmalıdır. Bu da hakemin ralliyi sona erdiren düdüğü ile bir sonraki servis için baş hakemin düdüğü arasındaki zamandır. Siliciler oyunu geciktirmeye sebep olmamalıdırlar.

5.2.2.4 Baş hakemin, silicilerin operasyonları ile ilgisi yoktur. Bununla beraber, oyun geciktiğinde veya silicilerin görevlerini gerektiği gibi yapmadıkları zamanlarda, baş hakemin onları ikaz etme yetkisi vardır.

5.2.2.5 Oyuncuların ve koçların silicilerden ıslak bir bölgeyi silmesini talep etme hakları yoktur ve de siliciler görevlerini yaparken onlara müdahale edemezler.

5.3 - Oyuncuların Sorumlulukları

Eğer oyuncular, riskleri kendilerine ait olmak üzere, kendi küçük havluları ile zemini siliyorsa, baş hakem oyuncuların silme işlemi bitirmelerini beklemeyecek ve yeri silen oyuncular doğru pozisyonlarında olacaklardır. Servis vuruşu anında, yeri silen oyuncular doğru pozisyonlarında değilse, hakem pozisyon hatası düdüğü çalacaktır.

5.4 - Jüri Üyesinin Sorumlulukları

Gerekli olan şartlarda ve eğer hücum bölgesi içinde kaygan bir alan olduğu görüldüğünde, Jüri Üyesi (Sadece Jüri Üyesi) top oyun dışı olduğunda, yardımcı hakemden silicileri çağırmasını talep edebilir. Bu durumda, siliciler büyük paspaslarla oyun alanına koşar ve yardımcı hakemin göstereceği hücum bölgesindeki kaygan yeri silerler. Bu işlemin yapılmasından sonra, siliciler derhal kendi yerlerine geri dönerler.

KURAL 17 - İSTİSNAİ OYUN DURAKLAMALARI

- Eğer sakatlanmış bir oyuncu kurallara uygun olarak değiştirilemiyorsa, koçun bu oyuncuyu sakatlık anında oyun alanında olmayan ve libero ile liberonun değiştiği oyuncu dışında kalan oyunculardan birisi ile istisnai olarak değiştirmeyi talep etme hakkı vardır. Bu şekilde sakatlık nedeniyle istisnai olarak değiştirilen bir oyuncunun, maçın geri kalan bölümünde oyun alanına dönme hakkı yoktur.
- Eğer sakatlanmış bir oyuncu kurallara uygun veya istisnai olarak değiştirilemiyorsa, bu oyuncuya 3 dakikalık bir iyileşme süresi tanınır; ancak bir maçta aynı oyuncuya bu hak birden fazla verilmez.

KURAL 18 - FASILALAR VE SAHANIN DEĞİŞİMİ

1 – Oyuncular, set aralarında maç topları dışındaki topları kullanarak serbest bölgede ısınabilirler.

2 - Netice setinde, önde giden takım 8. sayıyı aldıktan sonra takımlar sahalari değiştirirler ve set skor olarak kazanılmış olan 8. sayıdan sonra devam eder. (Eğer 8. sayı, karşılayan takım tarafından alınmışsa, bu takım saha değişiminden sonra, servis atmadan önce dönmelidir. Bu durum baş, yardımcı ve yazı hakemince kontrol edilmelidir.)

3 - Set aralarında **BEŞ** top da **1, 2, 4, 5 ve 6** numaralı top toplayıcılarda kalmalıdır (Top toplayıcıların, bu topları ısınmak amacıyla oyunculara verme yetkisi yoktur). Netice seti öncesinde ilk servisi atacak olan oyuncuya, topu yardımcı hakem verir. Molalarda, oyuncu değişikliklerinde ve netice setinde 8. sayıda yapılan saha değişimi esnasında yardımcı hakem topu almaz. Top, top toplayıcılarda kalır.

KURAL 19 - LİBERO

1- Bir takımın iki liberosu olduğu durumlarda aktif liberonun adı, en geç koç müsabaka cetvelini imzalamadan önce, libero için özel olarak ayrılmış iki satırdan birincisine yazılmalıdır.

2- Eğer koç aktif liberoyu yedek libero ile değiştirmek isterse, uygulanacak prosedür liberonun normal yer değişikliği prosedürü gibidir. Hatalı libero değişimlerinin sonuçları, dönüş hataları gibidir.

3- Aktif liberonun sakatlanması durumunda ve eğer takım listesinde ikinci libero yoksa veya ikinci libero da (oyuna girmiş) sakatlanmışsa koç, yeniden belirleme anında, oyun alanında olmayan oyunculardan (liberonun yer değiştirmiş olduğu oyuncu dışında) birisini yeni libero olarak belirleyebilir (K-19.4.2).

Eğer yeniden belirleme, sakatlanmadan hemen sonra yapılırsa, liberonun yer değiştirmesinde olduğu gibi benzer bir işlem uygulanır, ya da, eğer yeniden belirleme, sakatlanmadan daha sonra yapılırsa, oyuncu değişikliğine benzer bir işlem uygulanır. Bu işlem, koçun ve oyundaki kaptanın hakemlerden birisiyle iletişim kurarak değişim kararını onayladığını belirtir yönde küçük bir formaliteyle gerçekleştirilmelidir.

4- Sakatlanmış bir oyuncunun istisnai değişiklikte değiştirilmesi ile yeni libero belirlenmesi arasındaki farka dikkat edilmelidir. Bir oyuncu sakatlandığında ve kurallara uygun olarak değiştirilme ihtimali bulunmadığında, sakatlanmış oyuncu için, sakatlanma anında oyun alanında olmayan bir oyuncu (libero ve yer değiştirdiği oyuncu hariç) ile istisnai değişiklik yapılabilir. Bu uygulamayı, yeniden belirleme anında oyun alanında olmayan bir **oyuncunun** (liberonun yer değiştirdiği oyuncu ya da daha önce oyuna devam edemeyeceği belirtilen asıl libero dışında kalan) yeniden libero olarak belirlenmesi durumuyla karşılaştırın.

Unutmayın ki liberonun yeniden belirlenmesi, koçun kullanmak isteyip istemeyeceği bir seçenektir.

5- Kural 19.3.2'nin daha iyi anlaşılabilmesi için hakemler, yazı hakeminin servis sırasının ihlal edildiğini servis vuruşundan hemen sonra belirttiği Kural 25.2.2.2'nin metniyle, skor hakeminin hatalı libero değişimlerini hakemlere "servis vuruşuna değinmeksizin" işaret ettiği Kural 26.2.2.2'nin metni arasındaki farka dikkat etmelidir. Bu demektir ki skor hakemi, hatalı bir libero değişiminin olduğunu fark ettiği anda hakemlere bunu derhal bildirmelidir ve Kural 7.7.2 sadece skor hakeminin bu bildirim yapmayı atladığı ve bir (ya da birden çok) rallinin oynandığı durumlarda uygulanmalıdır.

6- FIVB müsabakalarında, sakatlanmış bir liberonun bir sonraki maçta tekrar libero olarak oynayabilmesine, özel şampiyona Kontrol Komitesi tarafından karar verilecektir.

7- Liberonun herhangi bir nedenle (sakatlık, hastalık, oyundan çıkarma veya diskalifiye) oyuna devam edemeyeceği, koç, koçun yokluğunda bu görevi yürütmek için baş hakem tarafından izin verilen asistan koç veya oyundaki kaptan tarafından belirtilebilir.

KURAL 20 - DAVRANIŞ KOŞULLARI

KURAL 21 - HATALI DAVRANIŞ VE YAPTIRIMLARI

1 - Kuralların ruhunu, metnini ve yeni hatalı davranış tablosunu tam anlayabilmek için, kurallarda meydana gelen yeni düzenlemeleri çok ciddi bir şekilde çalışmak gerekir.

2 - Kural 21.2.1 e göre; katılanların aynı zamanda Kontrol Komitesi üyelerine, kendi takım arkadaşlarına ve seyircilere karşı da saygılı ve nazik davranışlar sergilemek zorunda olduklarını hatırlatmak önemlidir. Hakemler aksi davranışları görmezden gelmemelidir.

3 - Kural 21.1' de küçük hatalı davranışlardan bahsedilmekte olup bu tür davranışlarda yaptırım uygulanmaz. Takımların yaptırım uygulanacak düzeye gelmelerini engellemek baş hakemin görevidir ki iki aşamada gerçekleştirilebilir: Birinci aşama, oyundaki kaptan aracılığıyla sözlü bir uyarıda bulunmak (kart yok, müsabaka cetveline kayıt yok), ikinci aşama ise bir takım üyesine sarı kart göstermektir. Bu uyarı bir yaptırım değildir ancak o takım mensubunun (ve takımın geri kalanının) yaptırım seviyesine ulaştıklarının bir göstergesidir. Hemen cezai bir sonuç doğurmaz (müsabaka cetveline kaydedilir). Baş hakem burada esnekliğe sahiptir.

4 - Kural 21.2' de yaptırımlara yol açan davranışlardan bahsedilmektedir. Bu kurala göre saldırgan ve tecavüzkar davranışlar ciddi şekilde cezalandırılır. Bu cezalar, ilgili ceza tablosuna göre müsabaka cetveline kayıt edilir. Prensipte gereği, aynı maç içinde tekrarlanan her bir benzer hatalı davranış, daha ağır bir yaptırıma yol açar.

5 - Takım üyelerinin yaptırıma yol açan hatalı davranışlarında, baş hakem tarafından yapılacak uygulamalar;

5.1 - Oyun alanındaki bir takım üyesine;

Şayet “ Yaptırım gerektiren hatalı bir davranış varsa “baş hakem düdüğünü çalar (genelde top oyun dışı olduğunda ancak hatalı davranış ciddiye mümkün olan en kısa sürede). Ardından cezalandırılacak oyuncuya hakem sandalyesine yaklaşmasını söyler. Oyuncu sandalyenin yanına geldiğinde baş hakem uygun kartı(ları) göstererek İngilizce/Türkçe;

“Size, ihtar cezası veriyorum ya da oyundan çıkarıyorum / diskalifiye ediyorum” der.

Yardımcı hakem bu yaptırım bilgisini alır ve derhal yazı hakemine ilgili yaptırımı müsabaka cetveline kaydetmesi talimatını verir.

Eğer yazı hakemi müsabaka cetvelindeki bilgilere dayanarak, baş hakemin verdiği kararın, yaptırım tablosuna aykırı olması nedeniyle Voleybol Oyun Kuralları' na uygun olmadığını belirlerse, bunu derhal yardımcı hakeme bildirmesi gerekir. Yardımcı hakem de yazı hakeminin verdiği bilgiyi incelemeli ve hatalı bir karar verildiğini teyit ettikten sonra baş hakemi derhal bilgilendirmelidir. Baş hakem bunun üzerine önceki kararını düzeltmek zorundadır. Eğer baş hakem, yazı hakemi ve yardımcı hakemin uyarılarını kabul etmezse, bu durumda yazı hakeminin, baş hakemin kararını, müsabaka cetvelindeki “DÜŞÜNCELER” başlığı altına yazması gerekir.

5.2 - Oyun alanında olmayan bir takım üyesi için :

Baş hakem düdüğünü çalıp oyundaki kaptanı hakem sandalyesinin yanına çağırır ve uygun kartı(ları) göstererek, İngilizce/Türkçe "... nolu oyuncuya veya (koça, yardımcı koça, masöre), ihtar cezası veriyorum (veya oyundan çıkarıyorum / diskalifiye ediyorum" der. Oyundaki kaptanın cezalandırılan takım üyesini bilgilendirmesi ve cezalandırılan oyuncunun da ayağa kalkıp elini havaya kaldırarak cezayı aldığını işaret etmesi gerekir.

Takım üyesinin eli havadayken baş hakem kartı (veya kartları) açıkça göstererek takımların, yardımcı hakemin, yazı hakeminin ve seyircilerin yaptırımını anlamalarını sağlamalıdır.

5.3 - Setler arasındaki yaptırımların uygulanması:

Takıma "İhtar" yaptırımını uygulanacaksa; baş hakem bir sonraki setin başlangıcından önce kartını (kırmızı kart) göstermelidir. Eğer Teknik mola esnasında bir hatalı davranış olur ve baş hakem de kırmızı kart gösterirse, skor hakemi teknik mola bitiminde oyun yeniden başlamadan önce skoru/sayıları değiştirmelidir.

Oyundan çıkarma veya diskalifiye yaptırımını uygulanacaksa; Baş hakem, (takımın ikinci kez cezalandırılmasını önlemek amacıyla) koçun bilgilendirilmesi amacıyla derhal oyundaki kaptanı çağırmalı ve bir sonraki setin başlangıcında, hatalı oyuncu, gösterilecek kart ve uygulanacak yaptırım hakkında bilgi vermelidir. Bunu takiben setin başında kart (oyundan çıkarma için sarı ve kırmızı kart aynı elde birlikte, diskalifiye için ayrı ellerde) gösterilmelidir.

6 - Oyun sırasında hakemler, disipline dikkat etmeleri ve oyuncuların ya da diğer takım üyelerinin hatalı davranışları için yaptırım uygularken kararlı davranmalıdır. Hakemler görevlerinin küçük bireysel hataların peşinden koşmak değil, oyun hareketlerini değerlendirmek olduğunu unutmamalıdır.

Hakemlerin, oyuncuların ve koçların hatalı davranışları, geciktirme yaptırımları ve bunların el işaretleri arasındaki farkları incelemeleri gerekir.

KURAL 22 - HAKEM GRUBU VE USULLERİ

1 – Hakemlerin sadece aşağıdaki iki durum olduğu anda rallinin bitimini işaret etmeleri çok önemlidir.

- Bir hata yapıldığından ya da harici müdahale olduğundan emin olduklarında,
- Hatanın türünü belirledikleri anda,

2 - Hakemler, bir hataya binaen düdüğ çaldıktan sonra, yapılan hatanın ne olduğu konusunda takımları (seyircileri, tv seyircilerini, v.s.) tam olarak bilgilendirmek için uluslararası resmi el işaretlerini kullanmak zorundadırlar (Kural 23.2 ve 28.1). Sadece resmi el işaretlerinin kullanılmasına izin verilir, başka işaretler (Ülkeye özgü veya özel el işaretleri ya da mimik ve jestler) kullanılamaz.

3 - Oyunun hızlanmasına bağlı olarak, hakem hatalarını gösteren sorunlar ortaya çıkabilir. Bunu önlemek için hakem grubunun çok yakın bir işbirliği içinde olması gerekmektedir; her oyun hareketinden sonra hakemler kararlarını teyit etmek için çok hızlı ve kısa süreli olarak birbirlerine bakmalıdırlar.

KURAL - 23 - BAŞ HAKEM

1 - Baş hakem ekibindeki diğer hakemlerle (yardımcı hakem, yazı hakemi, çizgi hakemleri) sürekli işbirliği yapmalıdır. Baş hakem, hakem heyetindeki diğer hakemlerin yetki ve sorumlulukları dahilinde çalışmalarına izin vermelidir. Baş hakem aktif görevlerini ayakta durarak yerine getirmelidir.

Örneğin: Baş hakem bir ralliyi bitiren düdüğünü çaldıktan sonra, derhal diğer hakemlere bakmalı (ancak bundan sonra son kararını vererek el işaretlerini yapmalıdır):

- Baş hakem, topun dahil veya hariç olduğuna karar verirken, düdüğünü çaldıktan sonra topun zemine temas ettiği yere en yakın çizgiden sorumlu olan çizgi hakemine bakmalıdır (Baş hakem çizgi hakemi değildir ancak ekibindeki arkadaşlarının kararlarını denetlemeye ve gerektiğinde değiştirmeye hakkı vardır).
- Baş hakem, maç boyunca (eğer mümkünse her ralliden sonra ve de servis düdüğünden önce) yardımcı hakemine bakarak, kendisine herhangi bir hatayı (dört vuruş, çift vuruş v.s.) işaret edip etmediğini kontrol etmelidir.

2 - Harice giden topun, daha önce karşılayan takım oyuncusuna (örn; karşılayan takımın blokçusuna) temas edip etmediğini baş hakem ve çizgi hakemi kontrol etmelidir. Bununla birlikte, hakem heyetindeki diğer üyelerin işaretlerini de gördükten sonra nihai kararı veren ve bunu resmi el işaretleri ile ilan eden kişi baş hakemdir (Hakem, oyuncuya, topun kendisine temas edip etmediğini asla sormaz).

3 - Baş hakem, yardımcı hakem ile yazı hakeminin idari ve kayıt işlemlerini yapabilmeleri için, yeterli zamana sahip olduklarından her zaman emin olmalıdır. Örneğin, oyuncu değişikliği talebinin kurallara uygun olup olmadığının kontrolü ve bunun kaydının yapılması için yazı hakeminin yeterli zamanı olmalıdır. Şayet baş hakem, hakem heyetindeki arkadaşlarına kendi görevlerini yapmak için yeterli zamanı vermezse, yazı hakemi ve yardımcı hakem maçın sonraki safhasını takip edemeyebilecektir. Bu nedenle hakem heyeti üyelerince yapılmış birçok hatalar ortaya çıkacaktır. Şayet baş hakem olayların kontrolü ve idaresi için gerekli zamanı vermezse, yardımcı hakemin düdük çalarak maçı durdurması gerekir.

4 - Baş hakem, kendi kararını veya hakem heyetindeki diğer arkadaşlarının kararlarını değiştirebilir. Eğer baş hakem bir karar verdiğinde (düdük çalınmış) o anda hakem heyetinden birisinin (yardımcı hakem, yazı hakemi, çizgi hakemi) kendi kararının aksine bir karar verdiğini görürse şunları yapabilir:

- Eğer kendi kararının doğruluğundan eminse, kendi kararına sadık kalır,
- Eğer kendisinin hatalı olduğunu anlarsa kararını değiştirebilir.
- Eğer hataların, her iki takım oyuncularından tarafından aynı anda yapıldığını belirlerse, baş hakem oyunun yeniden tekrar edilmesi için işaret verir,
- Eğer baş hakem, yardımcı hakemin kararının hatalı olduğunu belirlerse, bu kararı iptal edebilir. Örneğin, yardımcı hakem, karşılayan takım tarafından pozisyon hatası yapıldığını işaret ederse, ancak bu durumda takımın pozisyonu doğru ise, baş hakem derhal veya oyundaki kaptanın itirazından sonra, yardımcı hakemin kararını kabul etmeyip, rallinin tekrar edilmesini istemelidir.

5 - Şayet baş hakem, hakem heyetindeki diğer hakemlerden herhangi birinin görevini yerine getiremediğini veya objektif olarak yapamadığını gözlemlerse onu değiştirebilir.

6 - Sadece baş hakem hatalı davranış ve geciktirme yaptırımlarını uygulayabilir. Yardımcı hakem, yazı hakemi ve çizgi hakeminin böyle bir hakkı yoktur. Eğer baş hakem haricindeki hakemler herhangi bir kural dışı olayın farkına varırsa, hemen işaret etmeli ve baş hakemin yanına giderek bu olay hakkında bilgi vermelidir. Bu tür yaptırımların uygulamasını sadece baş hakem yapar.

7 – Baş hakem maçtan sonra müsabaka cetvelini kontrol edip imzalamalıdır.
(ayrıca bkz. Maçtan sonraki hakemin yapacağı işlemler bölüm 3 sayfa 23)

KURAL - 24 - YARDIMCI HAKEM

1 - Yardımcı hakemin baş hakemle aynı yetenek ve beceriye sahip olması gerekir: Eğer baş hakem rahatsızlanıp görevini yerine getiremezse, yardımcı hakem maçı yönetmek için baş hakemin yerini almalıdır. Yardımcı hakem, baş hakemin yokluğunda veya rahatsızlanıp görevine devam edemeyeceği durumlarda maçı yönetme yetkisini almalıdır.

2 - Yardımcı hakemin görevleri ve hakları bu kuralda maddeler halinde açıklanmıştır. Yardımcı hakemin “sorumlulukları” nı, özellikle de maç sırasında “karar vermesi, düdük çalması ve işaret etmesi gereken hataları” iyice inceleyiniz (Kural 24.3.2).

3- Karar baş hakem tarafından verilmişse, yardımcı hakem baş hakemin resmi el işaretini tekrar etmeyecektir.

4 - Yardımcı hakem, file yakınında devam eden oyun esnasında, blokçu tarafındaki tüm file temaslarına, orta çizgi ihlallerine ve blok yapılan tarafa (hücumu karşılayan takım) odaklanmalıdır.

Oyuncunun fileye teması ile ilgili değiştirilen kurala dikkat edilmelidir. Yeni kural metninin özü şudur ki **“Fileye temas hata değildir”** sadece, eğer oyuncunun file teması oyunu etkilerse, bu temas hatadır.

5 - Yardımcı hakemin ayrıca maç öncesi ve esnasında takımların “diziliş kağıdını” temel alarak oyuncuların doğru pozisyonda olup olmadıklarını da dikkatlice kontrol etmesi gerekir. Yardımcı hakem diziliş kontrolü yaparken, hangi oyuncunun I numaralı pozisyonda (servis oyuncusu) olması gerektiğini söyleyebilecek olan yazı hakeminden yardım alır. Bu bilgiyi temel alan yardımcı hakem elindeki diziliş kağıdını saat yönünde çevirerek her takımın doğru dönme sırasını (dizilişini) tam olarak belirleyebilir. Pozisyonları kontrol ederken, II numaralı veya IV numaralı pozisyonda durmalı ve yüzünü fileye dönerek diziliş kağıdında belirtilen sırayı izleyerek I numaralı pozisyondaki oyuncudan başlamak kaydıyla diğer oyuncuların yerlerini belirlemelidir. **Hiçbir şekilde oyuncuları sözlü ya da fiziksel olarak yönlendirmemelidir. Oyuncunun pozisyonuyla, diziliş kağıdı arasında bir çelişki varsa oyundaki kaptanı ya da koçu yanına çağırarak doğru pozisyonu teyit etmelidir.**

6 - Yardımcı hakem, serbest bölge içinde, takım üyelerinin sakatlanmasına neden olabilecek hiçbir malzeme (su şişeleri, ilk yardım malzemeleri, oyuncu değiştirme tabelaları vb.) olmadığına daima dikkat etmelidir.

7 - Yardımcı hakem, molada ve teknik molada sabit bir pozisyonda kalmamalı ve aşağıdaki işlemleri sırasıyla ve düzenli bir şekilde yapacak şekilde, hareketlerini ayarlamalıdır;

* Paspasçılarının çalışmalarını kontrol edip grup halinde ve zamanında yerlerini almalarını sağlar,

* Takımların kendi oturma sıralarına yakın bir yere gittiklerinden emin olur,

* Yazı hakeminin çalışmasını kontrol eder,

* Skor hakeminden liberoların pozisyonu hakkında bilgi alır,

* Baş hakeme yüzünü döner ve eğer gerekirse bilgi alır veya verir,

* Mola dönüşlerinde henüz mola süresi tamamlanmadan, takımların oyun alanına girme teşebbüslerini engeller,

* Yedek hakemin olmadığı durumlarda ceza sahasını denetler.

8 - Yardımcı hakem maçtan sonra müsabaka cetvelini kontrol edip imzalamalıdır.
(ayrıca bkz. Maçtan sonraki hakem işlemleri bölüm 3 sayfa 23)

YEDEK HAKEM

Aşağıdaki aktiviteler yedek hakemin sorumlulukları içindedir;

1- Yardımcı hakemin yokluğu, hastalanması, görevine devam edemeyecek hale gelmesi veya baş hakemin görevini üstlenmesi durumunda yardımcı hakem olarak görev yapar,

- 2 - Maçtan önce ve set aralarında oyuncu değişikliği tabelalarını kontrol eder,
  - 3 - Eğer bir problem varsa, zillerin çalışıp çalışmadığını kontrol eder,
  - 4 - Serbest bölgenin ve ceza sahasının boş olmasının temininde yardımcı hakeme yardım eder,
  - 5 - Isınma sahasının içindeki, takım oturma sıralarındaki ya da varsa ceza sahasına gönderilenlerin buradaki davranışlarında disiplini kontrol ederek yardımcı hakeme yardım eder,
  - 6 - Maçın başında oyuncuların anons edilmesini takiben dört maç topunu getirir, yardımcı hakeme verir.
- 7- Maçın başında takımların dizilişlerinin yardımcı hakem tarafından kontrol edilmesinin ardından bir maç topunu yardımcı hakeme verir.
- 8- Paspasçılarının çalışmalarını kontrol için yardımcı hakeme yardım eder.

KURAL – 25 YAZI HAKEMİ

1 - Özellikle uluslararası maçlar esnasında, hakem heyeti üyeleri ve takımlar ayrı ülkelerden oldukları için yazı hakeminin görevi çok önemlidir. Bütün uluslararası hakemlerle beraber çizgi hakemleri de müsabaka cetvelinin nasıl doldurulacağını bilmeli ve eğer gerekirse yazı hakeminin görevini yapmaya hazır olmalıdır.

2 - Yazı hakemi:

2.1 Birinci set öncesinde, diziliş kağıdının alınmasından sonra, bu kağıtlardaki numaraların, müsabaka cetvelindeki takım listelerinde de bulunduğunu kontrol etmelidir (**eğer formlarda takım listesinde olmayan numara varsa yardımcı hakeme bildirmelidir**).

2.2 Her takımın ikinci mola ile 5. ve 6. oyuncu değişikliklerini yardımcı hakeme bildirir. (Yardımcı hakem de bu bilgileri baş hakeme ve ilgili koça bildirir.)

2.3 Yazı hakemi, oyuncu değişikliği yapılırken büyük bir dikkatle işbirliği yapmalıdır:

2.3.1. Yardımcı hakem, düdükle çalınarak veya zile basılarak kabul edilen bir oyuncu değişikliği talebinden sonra direk ile yazı hakemi masası arasında, oyuncuları ve yazı hakemini görebilecek bir yere gider ve pozisyon alır. Oyuna girecek oyuncu tabelasıyla yan çizgiye gelir. Yazı hakemi "değişiklik kurallara uygun değil" işareti vermezse, yardımcı hakem kollarıyla geçiş işareti yaparak oyuncu değişikliğine izin verir.

2.3.2. Yardımcı hakem, yazı hakeminin çift kol paralel havaya kaldırılmış olarak "Tamam" işaretini gördükten sonra bir sonraki ralliye hazırlanmak için uygun yere giderek pozisyonunu alır ve baş hakeme "Tamam" işaretini tekrarlar ve yardımcı hakemin bu işaretinden sonra, baş hakemin bir sonraki servis atma düdüğünü çalma hakkı doğar. Bu esnada yazı hakemi, servis atacak oyuncunun, takımın diziliş sırasına göre doğru oyuncu olup olmadığını kontrol etmeye odaklanmalıdır. Eğer servis vuruşunu yapan oyuncunun pozisyonu doğru değilse, servis vuruşundan sonra derhal zil ile oyunu durdurmalıdır. Yardımcı hakem yazı hakeminin kararını kontrol etmek için yazı masasına gitmeli ve sonrada takımlara ve baş hakeme durum ile ilgili bilgi vermelidir.

2.3.3. Yazı hakemi, oyuncu değiştirme bölgesinde, oyuna girecek oyuncunun forma numarası ile tabelada yazan numarayı, müsabaka cetvelindeki başlangıç dizilişleri ve yedek oyuncular satırlarına bakarak kontrol etmek zorundadır. Eğer oyuncu değişikliği talebinin kurallara aykırı olduğunu tespit ederse derhal önce zile/kornaya basıp bir elini kaldırıp hareket ettirerek "Oyuncu değişikliği talebi kurallara uygun değil" der. Bu durumda yardımcı hakem hemen yazı hakeminin yanına gitmeli ve talebin kurallara aykırı olan durumunu müsabaka cetveli bilgilerinden kontrol etmelidir. Eğer talebin kurallara aykırılığı doğru ise, oyuncu değişikliği talebi yardımcı hakem tarafından reddedilmelidir. Baş hakem de düdükle çalarak geciktirme için yaptırım uygulamalıdır. Sonrasında yazı hakemi yaptırımı müsabaka cetvelindeki yaptırımlar tablosunun uygun yerine yazmalı ve yardımcı hakem de, yazı hakeminin müsabaka cetveline işlediği yaptırımı kontrol etmelidir.

2.3.4. Takım birden fazla oyuncu değişikliği talebinde bulunursa, oyuncu değişiklikleri birer birer yapılmalı ve bu durumda yazı hakemi art arda yapılacak her oyuncu değişikliğini kayıt edecek zamana sahip olmalıdır. Yazı hakemi tabeladaki numaraya ve oyuncunun forma numarasına bakar. Eğer oyuncu değişikliği kurallara uygun ise müsabaka cetveline kayıt işlemine başlar ve tamamladıktan sonra, "iki elini de havaya kaldırarak" kayıt işlemi tamamlandı anlamına gelen işareti verir. **Hatırlatma, bütün oyuncu değişikliklerinde bu uygulanır.**

2.4 Yaptırımları sadece yardımcı hakemin talimatı üzerine müsabaka cetveline kaydetmelidir.

2.5 Bir oyuncunun sakatlanarak normal ya da istisnai oyuncu değişikliği ile değiştirilerek maçı terk ettiği durumlarda, “Düşünceler” bölümüne bu durumu kaydetmelidir. Yapılacak kayıt, oyuncunun forma numarasını, sakatlığın hangi sette ve hangi sayılarda meydana geldiğini içermelidir.

KURAL – 26 SKOR HAKEMİ

1- Yazı hakeminin yanında oturur. Yazı hakeminin rahatsızlanması durumunda, yazı hakeminin yerine geçerek görevi devam ettirir.

2- Sorumlulukları:

2.1 Libero kontrol cetvelini (R-6) doldurur ve maç boyunca libero yer değiştirmelerinin kurallara uygunluğunu kontrol eder,

2.2 Teknik mola zamanı geldiğinde zile basarak molayı başlatır, süresini tutar ve süre sonunda zile basarak molanın bittiğini işaret eder,

2.3 Yazı hakemi masasındaki skorbordu kullanır,

2.4 Skor bordun, skorları doğru gösterip göstermediğini kontrol eder. Eğer hata varsa düzeltir,

2.5 Mola ve teknik molalarda, her takım için sadece o taraftaki elini kullanarak, liberoların “içeride” veya “dışarıda” olduklarını yardımcı hakeme el işaretleriyle bildirir.

2.6 Maçın Jüri Başkanına her setin sonunda setin süresi ile maçın başlangıç ve bitiş zamanını bildirir.

2.7 Gerekli durumlarda, zile/kornaya basarak yazı hakeminin oyuncu değişikliği talebini kabul ve ilan etmesine yardımcı olur.

3 - Skor hakeminin adı müsabaka cetveline yazılmalı ve maç sonunda da müsabaka cetvelini imzalamalıdır.

KURAL – 27 ÇİZGİ HAKEMLERİ

1- Özellikle yüksek seviyeli uluslararası maçlarda çizgi hakemlerinin görevi çok önemlidir. Tüm uluslararası hakemler ve aday hakemler de çizgi hakeminin uygulama içerisindeki görevlerini çok iyi bilmelidirler. Uluslararası maçlar için uluslararası ve uluslararası aday hakemler de çizgi hakemi olarak atanabilirler.

2- Organizatörler çizgi hakemi bayraklarını tek tip olarak temin etmek zorundadır. Bayrakların rengi zeminin renginden farklı renkte olmalıdır. FIVB müsabakalarında bayrakların rengi kırmızı veya sarı olmalıdır.

3- Çizgi hakemleri:

- Maçın başlama saatinden 45 dakika önce giyinmiş olarak hakem soyunma odasında veya alkol testi ünitesinde hazır bulunmalıdır. (FIVB Protokolü)

- Dört veya iki çizgi hakemi kullanıldığında, çizgi hakemleri görevlerini çok iyi bilmelidir (Uluslararası Voleybol Oyun Kuralları Şekil 10).

- Çizgi hakeminin, sorumlu olduğu çizginin yakınındaki ve servis vuruşu sırasında yapılanlarda dahil olmak üzere her hatayı işaret etmesi gereklidir.

- Şayet top antene temas eder veya üzerinden ya da dışından geçerek rakip oyun alanına giderse topun gidiş yönüne en yakın çizgi hakemi hatayı işaret etmelidir.

- Baş hakemin rahatça görebilmesi ve herhangi bir şüpheye yer verilmemesi için kararlar açıkça işaret edilmelidir.

- Çizgi hakemleri de ralliler arasında fiziksel ve psikolojik açıdan rahatlamalıdır.

- Molalarda ve teknik molalarda yerlerini terk ederek oyun sahasının kendi taraflarındaki köşelerinde beklemelidirler.

KURAL – 28 RESMİ EL İŞARETLERİ

1 - Hakemler mutlaka resmi el işaretlerini kullanmalıdır. Diğer işaretleri yapmaktan kaçınılmalıdır ancak bu işaretler, sadece takım mensuplarının bir konuyu anlamaları için kesinlikle gerekliyse yapılabilir.

Takdir edilmelidir ki voleybol zamanla ilerlemekteydi. Bu bağlamda, hakemlerin işaret sırasını düzenlemek gerektiğine karar verilmişti. Bu daha önce 90' larda gerçekleşmişti, bu nedenle yapılan düzenleme önceki hareket kalıplarının bir uzantısı niteliğindedir.

Özetle, artık **yardımcı hakem baş hakemin işaretlerini tekrar etmemektedir**. Bununla birlikte, aşağıda maç esnasında yapılması ve yapılmaması gerekenlere ilişkin detaylar belirtilmiştir.

2 – Baş hakem karar verdiğinde: Baş hakem ralli sonunu (veya hatayı) düdük çalıp işaret edecek, bir sonraki servisi atacak tarafı, hatanın türünü ve (gerekliyse) hatayı yapan oyuncuyu gösterecektir. Yardımcı hakem bu hareketlerin hiçbirisini yapmayacak ancak sadece bir sonraki servisi karşılayacak tarafa geçecektir. Baş hakemle göz teması halen gereklidir. Ralli süresince ya da sonunda “Temas Edilmiş Top” veya “dört vuruş” gibi yardımlar halen beklenmektedir. Bu yardımlar, yardımcı hakem henüz taraf değiştirmeden de yapılabilir ki, böylece baş hakem durumla ilgili ilave bir yardım alabilsin.

3 - Yardımcı hakem karar verdiğinde: Yardımcı hakemin hareket tarzı şimdi olduğu şekliyle kalmaktadır; düdük çalıp, hatanın türünü ve (gerekliyse) hatayı yapan oyuncuyu gösterip bekleyecek, baş hakemin servisi kullanacak takımı göstermesinden sonra baş hakemin işaretini tekrar edecektir. (fileye hatalı temas, geri hat oyuncusunun blok hatası, antene temas eden veya rakip oyun boşluğuna anten dışından giden top vb. oyun hareketlerinde).

4 - Mola talebi: Koç veya oyundaki kaptan tarafından mola talep edilmesi halinde yardımcı hakem düdük çalıp eliyle mola işareti (T) yapacak ve molayı alan takımı gösterecektir. Bu durumda baş hakem yardımcı hakemin el işaretini tekrarlamayacaktır. Ancak yardımcı hakemin koç veya oyundaki kaptanın mola talebini belirtmek üzere göstereceği mola (T) işaretini görmediği veya zile basıldığını duymadığı durumlarda baş hakem yetkisi dahilinde olmak üzere düdük çalıp mola işareti yaparak molayı kabul ettiğini belirtecektir. Böyle bir durumda yardımcı hakem, baş hakemin işaretlerini tekrarlamayacaktır.

5 – Ralli tekrarı / çift hata: Her iki hakem de bu durumda düdük çalıp ralli tekrarını işaret edebilirken (ör. Sahaya yuvarlanan top, ralli esnasında sakatlanan oyuncu, file üst bandına aynı anda temas eden iki rakip) servis atacak tarafı göstermek normal olarak baş hakem yetkisinde kalmaktadır. Yardımcı hakem eğer ralliyi durduran düdüğü çalmışsa, sadece baş hakemin servis atacak tarafı gösteren işaretini tekrar edecektir.

6 – Her iki hakem de aynı anda fakat farklı şeyler için düdük çalmışsa: Bu durumda her iki hakem de hatanın türünü işaret edecekler – ama bu sefer sadece baş hakem bundan sonra gelecek harekete karar vereceğinden, SADECE BAŞ HAKEM çift hata işaretini yapacak ve servis atacak takımı gösterecektir.

7- Erken servis kullanan oyuncu (düdükten önce): Ralli tekrarını ve sonraki servisi kullanacak takımı göstermek tamamen baş hakemin görevidir.

8 – Setin sonu: Baş hakem tarafından gösterilir. Eğer baş hakem skoru fark etmemişse, yardımcı hakem kibarca bunu baş hakeme hatırlatabilir ancak yine de bu tamamen baş hakemin görev alanında kalmalıdır.

9 – Özet olarak: Hata düdüğü baş hakem tarafından çalındığında, yardımcı hakem baş hakemin işaretlerini takip etmeyecektir ancak yardımcı hakem tarafından düdük çalındığında, baş hakemin işaretini takiben servis atacak takımı gösterecektir.

Yardımcı hakem tarafından düdük çalındığında (ör. File hatası), hata işaretini hatanın olduğu tarafa geçerek göstermeye dikkat etmelidir. Örneğin, eğer sağ tarafındaki takımın bir oyuncusu file hatası yapmışsa, yardımcı hakem hatayı filenin diğer tarafından göstermemeli, hatanın olduğu tarafa geçerek göstermelidir.

10 - Hakemler, hataları işaret etmek için aşağıdaki iki durumu dikkate alarak çabuk ve kesin düdük çalmalıdır (Kural 22.2, 23.3, ve 24.3).

10.1 Hakem, seyircilerin ya da oyuncuların baskısıyla hata düdüğü çalmamalıdır,

10.2 Hatalı bir değerlendirme yaptığının farkına varan hakem, hatasını (ya da hakem grubundaki üyelerin hatalarını) düzeltmelidir; ancak bu düzeltmenin hemen o anda yapılması gerekir,

11 - Hakemler ile çizgi hakemleri "hariç" işaretinin doğru kullanılmasına ve uygulanmasına dikkat etmelidirler:

11.1 Hücum vuruşundan veya bloktan sonra "doğrudan hariç" e düşen bütün toplar için hakemler tarafından 15 numaralı "Hariç Top" el / bayrak işareti (no15 ve ÇH -2) yapılmalıdır.

11.2 Hücum vuruşu eğer fileyi geçip blokçuya veya rakip takım oyuncularından birine temas ettikten sonra oyun alanının dışında bir yere düşerse, hakemler sadece 24 numaralı "Temas Edilmiş Top" el / bayrak işaretini göstermelidirler.

11.3 Eğer bir top takımın birinci, ikinci, üçüncü vuruşundan sonra kendi sahasında hariç olursa hakemler 24 numaralı "Temas Edilmiş Top" işaretini kullanmalıdırlar.

11.4 Eğer bir hücum vuruşunda, top fileye (üstüne) çarpar ve rakip blokçuya değmeden hücum yapılan taraftan "harice" düşerse, "hariç top" işareti yapılmalı fakat hemen sonrasında hücum vuruşunu yapan oyuncu gösterilmelidir (herkes topun blokçulara değmediğini anlasın diye). Eğer aynı pozisyonda, top bloğa değer ve sonrasında hücum yapılan taraftan harice giderse, baş hakem önce "hariç top" işaretini yapmalı, ardından da blokçuları göstermelidir.

12 - Hücum vuruşunun, kendi ön bölgesinde bulunan liberonun parmak pasından gelen bir topa file üst kenar seviyesinden yüksekte tamamlandığı durumda, hakem 21 numaralı işareti (hücum vuruşu hatası) kullanılmalı ve Liberoyu işaret etmelidir.

13 - Çizgi hakemlerinin bayrak işaretleri, takımların ve seyircilerin görüşü açısından çok önemlidir. Baş hakem çizgi hakemlerinin bayrak işaretlerini kontrol etmeli ve kurallara uygun değilse düzeltmelidir.

Hücum vuruşu hızının 100-120 km/h civarında olduğu yüksek seviyeli uluslararası müsabakalarda, çizgi hakemlerinin, topun hareketine ve özellikle harice gitmeden önce bloğa temas eden hücum toplarına odaklanmaları çok önemlidir.

14 - Eğer top takımın 3. vuruşundan sonra file dikey düzleminden geçmezse;

14.1 Eğer topla son oynayan oyuncu topa tekrar temas ederse, "çift vuruş" işareti yapılır,

14.2 Eğer başka bir oyuncu topa temas etmişse, "dört vuruş" işareti yapılır,

ÖYUNUN YÖNETİMİ

BAŞ VE YARDIMCI HAKEMLERİN MAÇTAN ÖNCE, MAÇ ESNASINDA VE MAÇTAN SONRA YAPMALARİ GEREKLİ İŞLEMLER

1- Maçtan önce

1.1- Hakem heyeti yürürlükte olan maç protokolünde (FIVB) maddeler halinde belirtildiği şekilde maça hazırlanır;

1.2 - Hakemler maçın fikstürdeki başlama saatinden en az 45 dakika önce (hakem kıyafetini giymiş olarak) hazır bulunmalıdırlar.

1.3 - Baş, yardımcı, yedek hakemler ve yazı hakemleri ile çizgi hakemleri de organizasyondaki tıp doktoru tarafından yapılacak olan alkol testi için doktora başvurmalıdırlar.

1.4 - Eğer baş hakem zamanında gelmezse, yardımcı hakem Kontrol Komitesinden izin istedikten sonra maç prosedürüne başlamalıdır.

1.5 - Eğer baş hakem maça gelemez veya alkol testini geçemezse, yardımcı hakem maçı (baş hakem olarak) yönetir ve yedek hakem de yardımcı hakemin yerini alır. Tek bir müsabakaysa veya resmi FIVB müsabakasının olmadığı maçlarda kimin yardımcı hakem olarak görev yapacağı kararını organizatör vermek zorundadır.

2- Maç esnasında

2.1 Servis vuruşu anında, baş hakem servis atan takımın pozisyonunu, yardımcı hakem ise karşılayan takımın pozisyonunu kontrol eder. Yardımcı hakem karşılayan takımın pozisyonunun kontrolünü genellikle direğin karşılayan takım tarafında durarak yapar, en fazla orta çizgi ile hücum çizgisi arasında hareket edebilir. Fakat bununla beraber oyun file üzerinde oynandığında yardımcı hakem (karşılayan takım tarafındaki) direğin yanına gelmelidir. Servis atışı esnasında yardımcı hakem mutlaka karşılayan takım tarafında olmalıdır; aynı şekilde hücum vuruşu esnasında da blok hareketiyle savunma yapan takım tarafında olmalıdır. Bu nedenle maç esnasında yardımcı hakem sürekli pozisyon değiştirmelidir.

2.2 Baş hakem sürekli olarak vuruşlara ve oyuncuların veya malzeme ve yabancı cisimlerin top ile temasına bakmalıdır. Sonuç olarak baş hakem öncelikle top temaslarındaki uygunluğu kontrol eder. Hücum vuruşu esnasında baş hakem doğrudan doğruya hücum yapan oyuncuya ve topa bakarak kendi bulunduğu yerdeki bakış açısından topun muhtemel gidiş yönünü görebilir. Eğer top fileye çarparsa, baş hakem file dikey düzlemi yönünde dikkatle bakmalıdır.

2.3 Şayet oturma sırasındaki veya ısınma sahasındaki takım üyeleri kurallara aykırı hareket ederlerse, yardımcı hakem, top oyun dışı olduğunda baş hakeme derhal bilgi vermelidir. Baş hakem de bu kişiye gerekli yaptırımı uygular.

2.4 Yardımcı hakem servis karşılayan takımın pozisyon hatası yaptığına dair çaldığı düdükten hemen sonra, pozisyon hatasını resmi el işareti ile göstermeli ve hatalı oyuncu veya oyuncuları belirtmelidir.

2.5 Oyun kurallarına göre, ilk yapılan hata cezalandırılmalıdır. Gerçekte baş ve yardımcı hakemler kurallara aykırı farklı şeyleri kontrol ederler, her bir hakemin bir hata için derhal düdük çalması çok önemlidir. Hakemlerden birinin düdük çalmasıyla oyun sona erer. (Bkz. Kural 8.2. Oyun dışı top) Hakemlerin ilk düdüğü ile ralli sona erdiği için, baş hakem tarafından çalınan bir düdükten sonra, yardımcı hakemin başka bir düdük çalma hakkı yoktur. Şayet iki hakem düdüklerini farklı hatalar için birbiri ardına çalarlarsa oyuncular ve seyirciler için karışıklığa ve düzensizliğe sebep olurlar.

2.6 Topun oyun dışı olduğu zamanlarda, talep edilen kurallara uygun oyun duraklamalarına (molalar ve oyuncu değişiklikleri) genellikle yardımcı hakem (kurallar metninde "hakemler" der) izin verir. Eğer yardımcı hakem duraklama talebinin farkına varamazsa, baş hakem, yardımcı hakeme yardım ederek bu talebe izin verebilir (oyuncu değişikliğinde önce yazı hakemi, görmediği taktirde yardımcı hakem).

2.7 Maç esnasında şayet yardımcı hakem iki takım arasında sportmenlik dışı hareketler veya sözler gözlemlerse, topun oyun dışı olduğu ilk durumda baş hakeme bilgi vermeli ve baş hakem de davranışın sertliğine göre oyuncuyu(ları) derhal cezalandırmalıdır.

2.8 Görüntü Tekrarı

FIVB, Dünya ve resmi müsabakalarında yayıncı kuruluş, Organizasyon Komitesi ve FIVB Kontrol Komitesi tarafından kabul edilmek ve gerekli ayarlamalar yapıldıktan sonra, görüntü tekrarı yapmak için süre isteyebilir. Gerekli ayarlamadan kasıt, baş hakemin karşısına yerleştirilen ve görüntü tekrarı yapıldığı esnada yanan, sonra sönen kırmızı bir ışıktır.

Bu işlem bir sette 8 kereden fazla kullanılamaz. Ayrıca ralliler arasındaki süre 7 saniyeden fazla sürmemelidir.

2.9 - FASILALAR (Kural 18.1)

Kural der ki:

2. ve 3. set arasındaki süre, organizatörün talebi ve maç kontrol komitesinin onayı ile 10 dakikaya kadar uzatılabilir. Bu uzatılmış fasılda, hakemler ve oyuncular soyunma odalarına girer. 3. setin başlamasına 3 dakika kala herkes yeniden oyun sahasına döner.

1. – 4. Setler arasındaki normal (3 dakikalık) fasıllar

TAKIMLAR: Her setin sonunda takımların 6' şar oyuncusu kendi dip çizgilerinde sıralanırlar. Baş hakemin yönlendirmesiyle oyun alanlarını değiştirirler. Oyuncular file direklerini geçince kendi oturma sıralarına yönelirler.

YAZI HAKEMİ: Baş hakemin setteki son ralliyi sona erdiren düdüğünü takiben yazı hakemi, set arasındaki süreyi ölçecek zamanlayıcıyı çalıştırır.

2' 30 Yardımcı hakem düdüğü ya da yazı hakemi kornayı çalar.

TAKIMLAR: Yardımcı hakemin yönlendirmesiyle, başlangıç dizilişinde yer alacak 6' şar oyuncu oyun alanına girerler.

HAKEMLER: Yardımcı hakem oyuncuların oyun alanındaki dizilişleriyle başlangıç diziliş formundaki dizilişleri karşılaştırır ve sonrasında liberonun oyun alanına girmesine izin verir.

Sonrasında top toplayıcı, servis kullanacak oyuncuya topu verir.

3'00 Baş hakem servis atışı için düdüğü çalar

Netice setinden önceki fasıla:

TAKIMLAR: Her setin sonunda takımların 6' şar oyuncusu kendi dip çizgilerinde sıralanırlar. Baş hakemin yönlendirmesiyle kendi oturma sıralarına yönelirler.

KAPTANLAR: Kur' a atışı için yazı masasına gelirler

HAKEMLER: Kur' a atışını icra etmek için yazı masasına gelirler

2' 30 Yardımcı hakem düdüğü ya da yazı hakemi kornayı çalar.

TAKIMLAR: Yardımcı hakemin yönlendirmesiyle, başlangıç dizilişinde yer alacak 6' şar oyuncu oyun alanına girerler.

HAKEMLER: Yardımcı hakem oyuncuların oyun alanındaki dizilişleriyle başlangıç diziliş formundaki dizilişleri karşılaştırır ve sonrasında liberonun oyun alanına girmesine izin verir ve servis kullanacak oyuncuya topu verir.

3'00 Baş hakem servis atışı için düdüğü çalar

Önde giden takım 8. sayıya ulaştığında:

TAKIMLAR: Her setin sonunda takımların 6 şar oyuncusu kendi dip çizgilerinde sıralanırlar. Baş hakemin yönlendirmesiyle gecikmeksizin oyun alanlarını değiştirirler ve doğrudan oyun alanına yönelirler.

HAKEMLER: Yardımcı hakem takımların doğru dönüş sırasında olduğunu (her iki takımın da I numaralı servis bölgesinde olan oyuncularını), yazı hakeminin setin ikinci bölümüne hazır olduğunu kontrol eder ve baş hakeme oyuna devam etmek için her şeyin hazır olduğunu işaret eder.

Molalar, teknik molalar ve fasılalarda yardımcı hakem, altı paspasçı tarafından zeminin paspaslanmasına yer açmak üzere, oyuncuları takım oturma sıralarının yakınında durmaya davet eder

3- Maçtan sonra

FIVB protokolünde belirtildiği gibi her iki hakem, baş hakem sehhasının önünde durur. Her iki takımın oyuncuları kendi dip çizgilerinde dururlar. Baş hakem düdüğünü çalar, iki takım hakemlerin durduğu çizgi tarafından gelirler ve hakemlerin ellerini sıkırlar ve file boyunca yürüyerek rakiplerinin ellerini sıkıp takım sıralarına geri dönerler. Baş ve yardımcı hakemler doğruca yazı masasına giderek maç kâğıdını kontrol edip imzalar ve yazı hakemine ve çizgi hakemlerine teşekkür ederler. Ancak hakemlerin işleri burada bitmez. Maçın bitiş düdüğünden sonra da takımların sportmence davranışlarının kontrol edilmesi gerekir. Takımların maçtan sonraki oyun sahası ve kontrol sahası içinde kaldıkları sürede yaptıkları tüm anti sportif davranışların da izlenerek, müsabaka gözlemcisine rapor edilmesi ve müsabaka cetvelinde "Düşünceler" bölümüne ya da ayrı bir kağıda rapor olarak yazılması gerekir.